

הבדל סמלי בלבד

שתי הדרישות הראשונות של ש"ס, פקודת העדה הדתית ("המרה") והצעת התיקון לחוק בתידין רבניים, אינן סובלניות או ליברליות יותר מההצעה לתיקון חוק השבות, הן רק מתוחכמות יותר

יהודיה או שנתגייר והוא אינו כן דת אחרת". מאז תיקון החוק ועד היום מבקשות המפלגות הדתיות ללכת צעד נוסף ולצמצם את תחולת המונח יהודי למי שמתגייר בדרך אורתודוקסית בלבד. ככך הן מבקשות לשלול את האגטימיזם מהזרמים הלא-אורתודוקסיים והליברליים של היהדות. בכנסת ה-12 יש סיכוי רציני שתיקון בנושא מיהו יהודי, אם בגלוי או בתחפושת כלשהי, יוכנס לספר החוקים.

פרש' דוֹחֵצְבִי, ש"ס יותר מתוחכמת

אבל זה לא הכל, כמובן. המפלגות הדתיות הלא-ציוניות מבקשות לכונן את המדינה מהשפעה של תרבויות חיצוניות ושל זרמים זרזים מתקדמים, ולהפוך את ישראל לגטו תרבותי בו תשלט הרחל לפי הפרשנות הקטרוחה והשמרנית שירצה העיריה היהודית כמורה אירופה. בניגוד החקיקתי נמצאת הצעת חוק ההסמכה, שמטרתה להסמך רשויות מקומיות לאסור על פתיחת בתי-עסק ומקומות בידור בשבתות ובתנאים. בנרדוקציה של המדינה, קרא לזה ח"כ מרדכי וירשובסקי. העילה לזעק הזה היא החלטה של שופטת השלום הירושלמית אילה פרקציה, שניתנה בראשית השנה, לפיה חוק עזר ירושלמי האוסר פתיחת בתי-עסק בשבתות ובחגים, נוגד את עקרונות מגילת העצמאות, פוגע בזכויות האזרחים ובאורח חייהם, והינו בטל משום כך. המפלגות הדתיות שטענו כי פסק הדין מערער את הסטאטוס-קוו בענייני דת הנשמר כמדינה, גרמו להגשת הצעת החוק המיועד לבטל את תוצאות פסק הדין, ולפיו לא זו בלבד שהרשויות המקומיות יהיו מכשיו בענייני דת הנשמר כמדינה, אלא גם כל מוסמכות החוק תקום כאלה, אלא גם כל החוקים שהוצאו עד כה, ושלפי פסק הדין הם כולם בלתי תקפים, יהיו תקפים כריעבד. הצעת החוק עברה קריאה ראשונה בכנסת ה-11 וגמרה לוועדת חוקה חוק המשפט להמשיך הטיפול. סיום כוננה של הצעת החוק ה-11 קטע את הטיפול בהצעת החוק. הכנסת ה-12 תוכל להחליט להחיל על הצעת החוק הזאת את דין הריצפות, ואז ירוש יהיה רק להשלים את תהליך חקיקת החוק. אם תהיה התנגדות בכנסת להחלת הריצפות, יהיה צורך להתחיל את כל התהליך מראשיתו. היה מקרה, פסק הדין שנתר לבלייני לילות השבת בערים וכישובים רבים, ככל הנראה איננו ארוך. הכנסת ה-11 חוקקה את חוק החמץ, והתחילה בחקיקת חוק איסור שיווק והמצה של בשר חזיר, לאחר שבמערך מוקדם יותר כבר נחקק חוק האוסר גידול חזיר. על הצעת חוק זאת אמרה חברת הכנסת שולמית אלוני, שהיא נוגדת את העקרונות הבסיסיים של חירות האדם והיא אי בלתי אפשרית לאכיפה. הצעת חוק איסור שיווק החזיר תועבר, לאחר קריאה ראשונה, לוועדת הכלכלה ב-1985, וזו לא הודוה להשלים את הטיפול בה במשך שלוש שנים, עד מועד פירוק הכנסת. גם חוק זה צפוי שיובא בפני הכנסת ה-12, והטיפול בו עלול להיות נמרץ יותר. אלה ענייני החקיקה הדתית העיקרים שטופלו בכנסת ה-11. אלה אינם כל העניינים שהמפלגות הדתיות היו רוצות לקדם. יש השנות בתביעותיהן. לאחר ששיגו את הנושאים שכבר העלו על סדרהיום, יזמו את הנושאים הבאים כבר שמענו, כמקסימה, את הרעיון של ביטול גיוסן של בנות לפצה"ל. נושא המטור של תלמודי הישיבות משרות בצה"ל בודאי יבוא ויחוקק אם הרבי יינתן למפלגות אלה. והדין עוד בודאי תהיה נסיוה. ולנו רק נותר לומר, ואנחנו, אנה אנו כאימ?

חנה איש-הורביץ

בעוד סרבית הסיעות הדתיות והחרדיות מתעקשות על הכנסת התיקון בחוק השבות כשאלה מיהו יהודי, ואגודת ישראל מגדירה חוקן זה כ-תנאי בל יעבור להצטרפותה לקואליציה, העלתה ש"ס למרכז הבמה הציונית שני חוקים אחרים, בהקשר זה. אלה הם פקודת העדה הדתית ("המרה") וחוק שיפוט בתי דין רבניים, וש"ס מצבנה להתמקם בתיקון אחד מהם במקום תיקון בחוק השבות. מה הם חוקים אלה, והאם בהציעה אותם אמנם נהגת ש"ס בוותרנות? פקודת העדה הדתית ("המרה") היא פקודה מגדטרית, שחלה על בני כל הדתות החיים בארץ, וקובעת את ההסדרים שצריך למלא כל מי שממיר את דתו. נקבע בפקודה, כי ההמרה תקבל תוקף לאחר שראש העדה הדתית שאליה ממיר הרת מבקש להתמדת, יאשר אותה. החוק הזה חל על המרות דת שבוצעו בארץ. לפי הצעת התיקון תוענק לרבנות הראשית הסמכות לאשר גיורים — אף אם נעשו כעבר כחול, חוק שיפוט בתי דין רבניים הוא החוק הקובע את סמכותם של בתי דין אלה לגבי ענייני גישואין וגיורושין של יהודים בישראל. הצעת התיקון אמורה להרחיב את סמכותם ולקבוע שהם גם המוסמכים לקבוע מיהו גר.

האם אמנם הצעות אלה של ש"ס הינן סובלניות או ליברליות יותר מההצעה לתקן את חוק השבות? לרעתו של פרופסור אוריאל רחין צבי מהפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל-אביב, אין כאן כל ויתור. ש"ס יותר מתוחכמת והיא מבקשת להשיג אותה מטרה, תוך שימוש בכלים משפטיים אחרים, אשר לרעתה עשויים לעורר פחות התנגדות, משום שלא יצריכו להתייחס בחוק כמפגוש לשאלה, אם גר מסוים הוא יהודי או לא.

ההבדל הוא הבדל סימבולי, אומר רודצבי. ש"ס יותר פרגמטית, ולפי הצעתה כאילו עוקפים את העקיה הסימבולית ועם זאת פותרים באופן מעשי את נושא הגיור. כל גיור שנעשה בחוץ-לארץ לא יוכר בארץ לשום צורך, עד שייכרו בו הרבנות הראשית או בית הדין הרבני. האפקט של תיקוני ש"ס יעיל פי כמה מהאפקט של תיקון חוק השבות. כי הגדרת המלה, כוללכה, אם מלה זאת תוכנס לחוק השבות, תהיה נתונה לפרשנות של בית המשפט העליון. לעומת זה, אם הרבנות הראשית או בית הדין הרבני ייקבעו כערכאה המוסמכת לקבוע אם הגיור תקף או לא, כי או כל עוד גופים אלה נשלטים על-ידי הגורמים האורתודוקסיים בישראל, מובטח כי הם ינהגו לפי הפירוש שלהם, ולא ניתן יהיה לערער על ההלכותיהם.

את תוקבלנה הצעותיה של ש"ס, התוצאה תהיה השגת רווח מיידי למיסדר הדתי, של הרחבת הסמכויות של הרבנות הראשית או של בית הדין הרבני, ואכן, כאשר רעיונות אלה הועלו לראשונה בכנסת ה-11, עליידי ח"כ שמעון בר-שלמה מ"ש ועליידי ח"כ דוד מגן מהליכוד, הם נתקלו בהתנגדות חריפה ביותר של ח"כים משפטנים. אלה טענו, כי יש בהצעות אלה משום צעד לקראת הפיכתה של מדינת ישראל ממדינת חוק סודרנית למדינת הלכה, שבה גופים ממלכתיים מוסמכים לפעול בעניינים חילוניים על פי שיקולים הלכתיים.

המאבק בנושא מיהו יהודי הוא חוד חזנית של מאבקי המפלגות הדתיות והחרדיות בישראל, ששליכות כולן ליום האורתודוקסי, והוא מתנהל זה יותר מ-30 שנה. פעמים רבות הוא נרזן בכנסת ישראל, כשהוא מלווה סערות רוחות עזה בישראל ומתוץ לה. בראשית שנות הששים קבע בית המשפט העליון, כי בנים לאב יהודי (ביסרן בצה"ל) ולאם נוצרית, כאיים להתחשב היהודים. בית המשפט העליון קבע, כי את חוק השבות, שהוא חוק חילוני, יש לפרש מירוש חילוני, וכי פקוד הרישום הייב לרשום אדם לפי הודעה שהוא מוסר על עצמו. השופט יואל ווסמן הדגיש, או, כי קביעת השתייכותו של אדם לדת פלנית ולאום פלוני נובעת בעיקר מרגשותו הסובייקטיבי. כתגובה לפסק הדין, גרמו המפלגות הדתיות בראשית שנות ה-70 לתיקון בחוק, שנתן גוון דתי למונח "יהודי" בחוק החוק בנוסחו הנוכחי אומר: "יהודי הוא מי שנולד לאם